

SOĞUK SAVAŞ SONRASI RUSYA’NIN KARADENİZ STRATEJİSİ

RUSSIA’S POST-COLD WAR BLACK SEA STRATEGY

İzzet Soner AYHAN¹

Özet

Soğuk savaş sonrasında tüm dünya’da olduğu gibi Karadeniz bölgesinde de dengeler hızla değişmeye başlamış ve özellikle Avrupa’nın artan enerji talebinin karşılandığı bir enerji koridoruna dönüşmesi nedeniyle yeni dönemin en stratejik bölgelerinden birisi haline gelmiştir. Heterojen yapısı ve geçmişten gelen birçok çözümlenmemiş anlaşmazlığı barındırması nedeniyle Karadeniz bölgesi, çatışmalara açık ve çatışma riskinin yoğun olduğu bir bölgedir. Özellikle Soğuk Savaş sonrasında NATO’nun doğu’ya doğru genişleme süreci ile birlikte Karadeniz’de değişmeye başlayan dengeler Rusya’yı bölge ve bölge dışı aktörlerle karşı karşıya getirmiş ve bu da Karadeniz bölgesinde gerilimin artmasına neden olmuştur. Bu aktörlerin Karadeniz’de çoğu zaman çakışan çıkarları ve öncelikleri, en son Gürcistan ve Ukrayna örneğinde gördüğümüz gibi Karadeniz’i kimi zaman sıcak çatışmaların gerçekleştiği bir bölge haline gelmesine sebep olmuştur. Bu çalışmada bölgenin şüphesiz en önemli ve güçlü oyuncusu olan Rusya için Karadeniz’i vazgeçilmez yapan faktörler analiz edilerek Rusya’nın soğuk savaş ve özellikle Putin sonrasında Karadeniz’de izlediği strateji analiz edilmeye çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Rusya, Karadeniz, Enerji, Güç Dengesi, Çatışma

Abstract

The Black Sea region has undergone major changes and has become one of the most strategically important regions in the post-Cold War world. One of the most important reasons for this is the increasing energy demand of Europe which is also supplied through this region. The heterogeneous nature of the region together with the unresolved conflicts make the region unstable and open to armed conflicts. NATO’s enlargement process towards Eastern Europe has especially increased tensions in the region due to Russia’s growing concerns about this process and changing balance of power in the region. Regional and global actors have different interests and priorities in the region and this has turned the Black Sea region into a possible armed conflict zone as seen in the examples of armed conflicts in Georgia and Ukraine. This study aims to examine the factors, which make the Black Sea region indispensable for Russia, the most important and powerful actor in the region. Also this study analyzes post-Cold War Russian strategy in the Black Sea region after Putin’s coming to power.

Keywords: Russia, Black Sea, Energy, Balance of Power, Conflict

---

¹ Yalova Üniversitesi, S.B.E. Uluslararası İlişkiler A.B.D. Doktora Öğrencisi, sonerayhan1@gmail.com

Giriş

Farklı dillerin, dinlerin ve kültürlerin buluşma noktası olan Karadeniz bölgesi doğu ile batı arasında olduğu kadar kuzey ile güney arasında da bir geçiş bölgesi olması nedeniyle tarih boyunca jeo-politik ve jeo-stratejik olarak önemli bir bölge olmuştur. Bununla birlikte bu önemli bölge İkinci Dünya Savaşı'nın sona ermesiyle başlayan soğuk savaş döneminde Amerika Birleşik Devletleri'nin (A.B.D.) başını çektiği Batı bloğu ve Sovyetler Birliği'nin başını çektiği Doğu bloğu arasında bir sınır hattı haline gelmiş ve Akdeniz'e veya Baltık Denizine kıyasla nispeten ikinci planda kalmıştır. Bu dönemde Karadeniz'e kıyısı olan devletler arasında sadece Türkiye'nin NATO üyesi olması ve 1938 Montrö Boğazlar Sözleşmesi gereği barış zamanında Karadeniz'e kıyısı olmayan devletlerin Karadeniz'de bulundurabilecekleri savaş gemilerine sınırlama getirilmiş olması nedeniyle Karadeniz'in önemli bir bölümü Doğu bloğu veya başka bir ifadeyle Sovyetler Birliği'nin kontrolü altında kalmış ve bu durum da Karadeniz'in büyük bir bölümünün Sovyet denizi haline gelmesine neden olmuştur. Ancak tüm bunlar 1991'de Sovyetler Birliği'nin dağılması ile sona ermiş ve bölge farklı bir döneme girmeye başlamıştır.

Sovyetler Birliği'nin 1991'de dağılması doğal olarak beraberinde çok önemli siyasi, ekonomik ve askeri değişimleri de beraberinde getirmiştir. Özellikle Varşova Paktı ile Sovyetler Birliği'nin egemenliği altında olan orta ve doğu Avrupa ülkelerinin teker teker bağımsızlıklarını geri kazanmaya başlamaları Avrupa'nın siyasi, ekonomik ve askeri yapısında önemli değişikliklere neden olmuştur. Bağımsızlıklarını geri kazanan orta ve doğu Avrupa devletlerinin neredeyse tamamı 2.Dünya Savaşı'ndan beri ilk defa izledikleri bağımsız politikalarının sonucu olarak kendilerine daha yakın gördükleri Batı bloğuna dâhil olmak için hızlı bir çaba içine girmişlerdir. Kısa bir zaman içinde A.B.D, NATO ve Avrupa Birliği, yani Batı bloğu, Sovyetler Birliğinin yıkılmasından sonra neredeyse iflas etmiş olan ve tekrar ayakta durmaya çalışan Rusya'nın zayıflığından da istifade ederek önce orta ve daha sonra doğu Avrupa devletlerini NATO ve AB'ye kabul ederek kendi nüfuz alanlarını genişletmişlerdir. Bu kapsamda özellikle Romanya ve Bulgaristan'ın 2004'te NATO'ya katılımı Karadeniz'deki dengeler üzerindeki etkisi nedeniyle oldukça önemlidir. Tüm bu gelişmeler sürerken Ukrayna ve Gürcistan'ın NATO üyeliği

konusunda görüşmelere başlamaları ve 2008'deki Bükreş zirvesinde Gürcistan'ın NATO üyeliğine ABD tarafından prensip olarak yeşil ışık yakılması NATO'nun ve dolayısıyla ABD'nin Karadeniz'deki etkinlik sahasını genişleteceği ve Rusya'nın Karadeniz'deki egemenliğine son getireceği beklentisini de doğal olarak ortaya çıkarmıştır. Gürcistan ve Ukrayna'nın NATO üyesi olması Karadeniz'in neredeyse tamamının bir NATO denizi haline gelmesi anlamına gelmesi bakımından çok önemlidir². Ancak tüm bunlar Rusya'nın 2008'deki Gürcistan'da gerçekleştirdiği askeri operasyon ile rafa kalkmıştır. Rusya Gürcistan'a karşı gerçekleştirdiği bu askeri operasyonla Batı'ya ve aynı zamanda bölge ülkelerine net bir mesaj vermiştir. Aynı şekilde Rusya'nın 2014 yılında Kırım'ı ilhak etmesi aslında verilen bu mesajın bir bakıma daha güçlü bir şekilde tekrar edilmesidir. Bu mesaj kısaca bu bölgede Rusya'ya rağmen ve Rusya'nın çıkarlarına aykırı herhangi bir hesap yapılamayacağıdır. Rusya Batı'ya sınırını hatırlatmış ve daha fazla genişlemeyeceğini net bir şekilde belirtmiştir. Belirtilen bu operasyonlardan sonra Gürcistan'ın ve Ukrayna'nın NATO'ya üyelik çalışmalarının ileri bir tarihe alınarak ertelenmesi Rusya'nın mesajının Batı tarafından net bir şekilde algılanması olarak yorumlanması yanlış olmaz. Rusya gerçekleştirdiği bu iki operasyonla Karadeniz bölgesinin jeo-politik ve jeo-stratejik yapısını kendine göre biçimlendirmiş ve bu bölgenin kendi varlığı ve hedefleri için ne kadar önemli ve vazgeçilmez olduğunu tüm Dünya'ya göstermiştir.

Bu çalışmada Karadeniz'in jeo-stratejik ve jeo-politik olarak Rusya için önemli ve hatta vazgeçilmez kılan faktörler incelenerek Karadeniz bölgesinin siyasi, ekonomik ve askeri olarak etkileyen faktörler ve soğuk savaş sonrası Rusya'nın Karadeniz'de izlediği strateji analiz edilmeye çalışılmıştır.

1. Soğuk Savaş Sonrası Karadeniz ve Rusya

Rusya, Sovyetler Birliği'nin 1991'de dağılmasından sonra zor ve sancılı bir geçiş dönemine girmiştir. Boris Yeltsin'in başkanlık görevini yürüttüğü bu geçiş dönemi süresince Rusya hem siyasi hem ekonomik hem de askeri olarak kendisini

---

² Sushko, Oleksandr; **Alternative Approaches to Black Sea Regional Security: A Ukrainian Perspective**, PONARS Euraisa policy Memo No.45, http://www.ponarseurasia.org/sites/default/files/policy-memos-pdf/pepm_045.pdf, 15.05.2015, s.3

yenilemeye çalışırken bir yandan yeni Rusya Federasyonunun içerisindeki cumhuriyetleri bir arada tutmaya ve izleyeceği yeni dış politikanın esaslarını belirlemeye çalışmıştır. Sovyetler Birliği'nin dağılması ve soğuk savaşın sona erdiği bu yıllarda Rusya 3 seçenekle karşı karşıya kalmıştır³. Bu seçenekler sırasıyla ulusal bir devlet olarak varlığını sürdürmek, modern devletlerin oluşturduğu demokratik bir federasyon olarak varlığını sürdürmek ya da emperyal bir Avrasya devleti olarak varlığını sürdürmektir⁴.

Rusya'da Sovyetler Birliği döneminde uygulanan çeşitli zorunlu göç hareketleri sonucu oluşan demografik ve çok farklı etnik kökenli yapı ulusal bir Devlet olarak Rusya'nın varlığını sürdürmesini neredeyse imkânsız kılmıştır. Aynı zamanda Çeçenler gibi çok farklı etnik kökenli ayrılıkçı hareket nedeniyle demokratik bir federasyon kurulması da istenilmeyen sonuçlar doğuracağından tercih edilmemiştir. Bu nedenle her ne kadar Rusya bir federasyon olarak kalsa da Rusya'nın eski Çarlık dönemindeki emperyal stratejileri sürdürerek emperyal bir devlet haline gelmesi bir bakıma kaçınılmaz olmuştur.⁵ Viladimir Putin'in 2000 yılında Başkan olarak yönetimi devralması bu sürecin son aşaması olmuş ve Rusya geçiş dönemi boyunca Boris Yeltsin'in izlediği batı yanlısı ağırlıklı politikaları terk ederek yönünü sadece batıya dönmek yerine diğer yönlere de ve özellikle doğuya dönerek bağımsız bir dış politika izlemeye başlamıştır.

Viladimir Putin'in başkanlığa gelmesiyle farklı bir politika izlemeye başlayan Rusya temelde beş önemli dış politika hedefi izlemeye başlamıştır. Bunlar sırasıyla güvenliğini sağlamak, iç işlerine dışarıdan gelen müdahaleleri önlemek, Rusya'nın egemen bir devlet ve süper güç olarak dilediği dış siyaseti izleme hakkının vurgulamak, kendi etki bölgesine dışarıdan daha fazla müdahale edilmesini önlemek ve tekrar küresel bir güç olarak yükselmektir⁶.

Viladimir Putin'in yönetime gelmesinden sonra Rusya ile özellikle Amerika ve diğer gelişmiş batılı devletlerle olan ilişkiler minimalist ve faydacı bir temele oturmuştur. Rusya ve Batı ilişkilerde iyi niyet ve işbirliği olanaklarında konuşmaya devam etseler

---

³ Institute for Regional and International Studies; **The Black Sea Region: Strategic Balance and Policy Agenda**, <http://www.iris-bg.org/index/papers/page/4>, 10.05.2015, s.4

⁴ A.g.e.

⁵ A.g.e.

⁶ Chatham House; **The Black Sea Region: New Conditions, Enduring Interests**, Russia and Eurasia Programme Summary, 2009, www.chathamhouse.org.uk, 12.05.2015, s.3

de gerçekte bunlar herhangi bir stratejik hedef belirlenmeden sürdürülmüştür.⁷ Putin Batı ile görüşmeye devam etse de güney ve doğuya da bakmaya başlamış ve batıya Rusya'nın alternatifleri olduğu mesajını vermiştir⁸.

Harita 1: Karadeniz Bölgesi Devletleri

Kaynak: <http://www.marineinsight.com/wp-content/uploads/2011/08/Black-Sea-map.gif>, 12.05.2015

Rusya'nın dış politikasında belirtilen bu değişimi 2001 yılından itibaren görmek mümkündür. Örnek olarak Vladimir Putin 2001'de Brüksel'de gerçekleştirilen bir toplantıda Rusya'nın da sürecin parçası olması halinde NATO'nun doğuya karşı genişlemesine karşı olmadığını belirtmekle beraber Rusya'nın bu sürecin dışında

⁷ Alexandrova-Arbatova, Nadia; **Troubled Strategic Partnership: The Black Sea Dimension of Russia's Relations with the West**, <http://www.isn.ethz.ch/Digital-Library/Publications/Detail/?lang=en&id=92482>, 13.05.2015, s.295.

⁸ A.g.e., s.296.

tutulması halinde Rusya'nın kendi pozisyonunu tekrar gözden geçireceğini eklemeyi de unutmamıştır⁹.

Tüm bu gelişmelerle birlikte özellikle 1991'den sonraki geçiş dönemi boyunca A.B.D. ve Batı'nın lehine dönmeye başlayan stratejik dengeler Putin'in iş başına gelmesiyle ve izlediği yeni bağımsız dış politikalarla birlikte tekrar dengeye oturmaya başlamıştır. Rusya, Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonra oluşmaya başlayan ve A.B.D.'nin tek süper güç olduğu tek kutuplu Dünya sisteminin yeni Rus devletinin çıkarlarına hizmet etmediğini görmüştür. Rusya bu nedenle A.B.D.'nin tek süper güç olarak istediği her bölgeye müdahale edebilmesini önleyebilecek bir sistem olarak çok kutuplu bir dünya sistemini desteklemiştir. Çok kutuplu bir dünya sistemi aslında bölgesel tek kutuplu dünyalardan oluşmaktadır. Bölgesel tek kutuplu dünyalarda o bölgenin tarihi, kültürel, dinsel ve benzeri faktörler nedeniyle lider olan ülkesi o bölgenin tek süper gücü haline gelmekte ve bu tek kutuplu dünyaların hiçbirinde dışarıda gelen küresel tek bir süper güç etkili olamamaktadır. Böyle bir algılamının Rusya için A.B.D.'ye karşı geliştirilen siyasetim temeli olduğunu görmek zor değildir. Bu kapsamda Rusya da az önce belirtilen faktörler nedeniyle kendi bölgesinin yani Avrasya'nın doğal lideri ve süper gücüdür¹⁰.

2. Karadeniz'in Rusya için Önemi

2.1. Siyasi Faktörler

Kendini Avrasya'nın doğal lideri ve süper gücü olarak gören Rusya için Karadeniz Çarlık döneminden beri kendi bölgesi ve egemenlik alanıdır. Karadeniz Rusya'nın bir parçasıdır ve egemenliğinin başladığı noktadır. Rusya için Karadeniz Bölgesinde kendi isteği ve kontrolü dışında meydana gelen her gelişme kendi varlığına bir tehdittir ve kesinlikle durdurulması gerekmektedir. Rusya için Karadeniz bölgesinde istikrar ancak mevcut durumun yani Rusya'nın Karadeniz'deki üstünlüğünün ve kontrolünün sürmesi ile mümkündür ve bunun dışında özellikle A.B.D. ve

---

⁹ Alexandrova-Arbatova, Nadia; **Troubled Strategic Partnership: The Black Sea Dimension of Russia's Relations with the West**, <http://www.isn.ethz.ch/Digital-Library/Publications/Detail/?lang=en&id=92482>, 13.05.2015, s.295.

¹⁰ Sushko, Oleksandr; **Alternative Approaches to Black Sea Regional Security: A Ukrainian Perspective**, PONARS Eurasia policy Memo No.45, http://www.ponarseurasia.org/sites/default/files/policy-memos-pdf/pepm_045.pdf, 15.05.2015, s.2.

NATO'nun içinde olduğu ve bölge dışından güçlerin içinde olduğu her gelişme kendisi ve dolayısıyla bölge için bir tehdittir. Rusya için Karadeniz'in kendi etki alanı içinde kalması hayattır ve özellikle dışarıdan hiçbir oyuncunun bunu değiştirmesine izin vermesi mümkün değildir.

Bu kapsamda Karadeniz'in Rusya için siyasi olarak önemine baktığımızda iki devlet ön plana çıkmaktadır. Bunlar Ukrayna ve Gürcistan'dır. Bu iki devletin en önemli ortak özelliği özellikle 2000 sonrasında izledikleri Rus karşıtı ve Batı yanlı politikalarıdır. Kendisini Karadeniz bölgesinin doğal lideri ve egemen gücü olarak gören ve bu durumu değiştirebilecek olan ve özellikle NATO ve dolayısıyla A.B.D.'den gelecek her türlü gelişmeye veya müdahaleye karşı koymayı temel stratejisi olarak gören Rusya için bu iki devletin izledikleri politikalar çok önemlidir. Çünkü bu iki devletin izledikleri politikalar Karadeniz'deki ve kendi içindeki dengeleri değiştirebilecek potansiyele sahiptir ve bu nedenle kontrol altında tutulmalıdır¹¹.

Rusya, özellikle 1991'de Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonraki dönemde NATO ve ABD'nin kendisine karşı bir çevreleme girişimi içinde olduğunu düşünmekte ve buna karşı önlemler almaya çalışmaktadır¹². Soğuk savaş boyunca Avrupa-Atlantik bloğu için ikincil planda kalmış olan Karadeniz bölgesi soğuk savaşın sona erdiği 1990'lu yıllardan itibaren çeşitli siyasi, ekonomik ve askeri nedenlerle Batı bloğunun dikkatini çekmiş ve başta NATO ve Avrupa Birliği (AB) olmak üzere Batı bloğu orta ve doğu Avrupa devletlerinin batı ile entegrasyonunu sağlamak için yoğun bir çaba içine girmişlerdir¹³. Batı'nın Karadeniz bölgesine artan ilgisinin ve NATO'nun ve ABD'nin Karadeniz bölgesine genişleme çalışmalarına nedenleri olarak 11 Eylül saldırıları sonrası artan güvenlik endişeleri, enerji talebi ve bölgenin istikrar kazanmasına duyulan ihtiyaçlar sayılmaktadır¹⁴. Özellikle 9/11 saldırılarından sonra Amerika, Orta Asya ve Karadeniz bölgesiyle çok daha ilgili hale gelmiştir. Bu kapsamda ABD Afganistan'dan Özbekistan ve Gürcistan'a kadar askeri varlığını artırmış ve bölgede önemli bir oyuncu olma stratejisi izlemiştir. Tüm

---

¹¹ Kobrisnkaya, Irina; **The Black Sea Region in Russia's Current Foreign Policy Paradigm**, 2008, PONARS Eurasia Policy Memo No.41, http://www.gwu.edu/~ieresgwu/assets/docs/pepm_041.pdf, 15.05.2015, s.3.

¹² Çelikpala, Mitat; **Security in the Black Sea Region**, Policy Report II, TEPAV, 2010, s.10.

¹³ **A.g.e.**, s.11.

¹⁴ **A.g.e.**, s.12.

bu gelişmeler Karadeniz’de istikrarın sağlanması için farklı yaklaşımı ve düşüncesi olan Rusya ve Batı’nın yani ABD’nin bir noktadan sonra karşı karşıya kalmalarını kaçınılmaz hale getirmiştir¹⁵.

Rusya için Gürcistan’a NATO üyeliği sözü verilmesi ve Ukrayna’da meydana gelen gelişmelerin tümü bu çevreleme operasyonunun bir parçasıdır ve bu nedenle her ne pahasına olursa olsun durdurulması gerekmektedir. Bu pencereden baktığımızda Rusya’nın 2008’de Gürcistan’da ve 2014’de Kırım’da gerçekleştirdiği operasyonların perde arkasındaki nedenleri daha iyi anlaşılmaktadır.

Karadeniz bölgesinin güvenliği Rusya ve Avrupa-Atlantik Bloğu arasındaki stratejik dengelerle doğrudan bağlantılıdır. Batı bloğu Karadeniz bölgesine nüfuz etmeye çalıştıkça Rusya’nın Gürcistan ve Ukrayna’da olduğu gibi karşı tedbirler alıp bu girişimleri başarısızlığa uğratmaya hedeflemesi kaçınılmaz olacaktır¹⁶. Bununla birlikte Rusya AB’nin bölgedeki faaliyetlerine izin vermekte ve karşı çıkmamaktadır çünkü AB’yi bölgede ABD politikalarına karşı bir denge unsuru olarak kullanmayı tercih etmektedir¹⁷.

2.2. Ekonomik Faktörler

Soğuk savaşın sona ermesinin Karadeniz bölgesindeki en önemli etkilerinden birisi kuşkusuz ekonomik alanda olmuştur. Soğuk Savaş süresince batı ile doğu bloğu arasında bir sınır hattı olarak kalması nedeniyle ekonomik anlamda ikinci planda kalmış olan Karadeniz bölgesi soğuk savaşın sona ermesi ve Bulgaristan ve Romanya gibi eski doğu bloğu üyesi ülkelerinin batıyla hızlı bir entegrasyon sürecine girmeleri ile kısa bir süre içinde ekonomik ve ticari alanda hareketlenmeye başlamıştır. Bu durum kısa zaman içinde bölge ülkeleri arasındaki ticari ilişkilerin artmasına sebep olmuş ve kaydetmeye başladıkları ekonomik gelişme bölge ekonomisine olumlu katkıda bulunmuştur¹⁸.

---

¹⁵ Ülger, Fatih; **Euro-Atlantic Strategy for the Black Sea Region**, Yale Journal Of International Affairs, Bahar-2007, s.58.

¹⁶ Çelikpala, a.g.e., s.12.

¹⁷ Kobrisnkaya, Irina; **The Black Sea Region in Russia’s Current Foreign Policy Paradigm**, 2008, PONARS Eurasia Policy Memo No.41, http://www.gwu.edu/~ieresgwu/assets/docs/pepm_041.pdf, 15.05.2015, s.4.

¹⁸ Ülger, a.g.e., s.60.

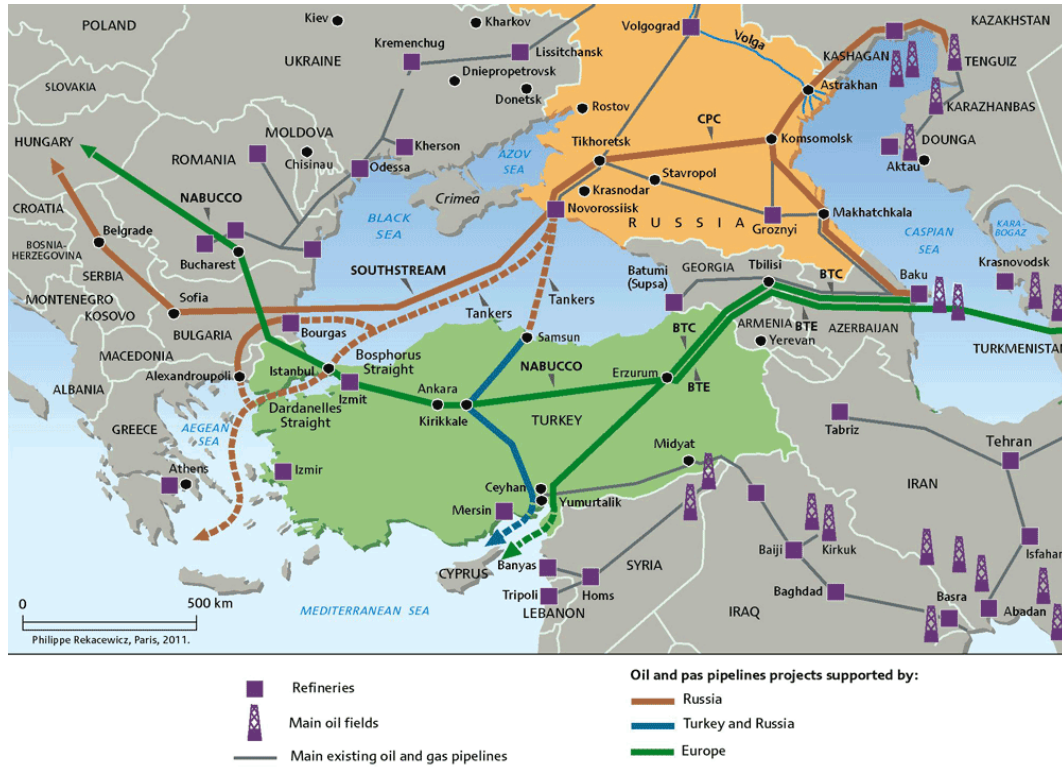
Bu kapsamda bölgede meydana gelen en önemli ekonomik gelişme enerji nakli alanında olmuştur. Karadeniz çok kısa bir süre içerisinde petrol ve doğalgaz gibi enerji kaynakları yönünden zengin olan Hazar Denizi ve Orta Asya bölgesi ile enerji fakiri olan Avrupa arasında önemli bir enerji koridoruna dönüşmüştür.

Rusya için Karadeniz'in bir enerji koridoru olması çok önemlidir. Ancak daha önemlisi bu petrol veya doğalgaz boru hatlarının kendi kontrolünde olmasıdır. Soğuk savaşın sona ermesinden kısa bir süre sonra Batı ile entegrasyona başlayan Orta ve Doğu Avrupa ülkeleri önemli bir gerçeğin farkına varmışlardır. Bu gerçek enerji için Rusya'ya bağımlı olmalarıdır. Bunun en önemli sebebi Sovyetler Birliği döneminde inşa edilmiş olan enerji altyapılarının Rusya'ya bağlı olmasıdır. Ayrıca Almanya gibi ülkelerin de enerji ihtiyaçlarının karşılamak için bu eski Sovyet enerji hatlarını kullanması daha çok Avrupa ülkesinin Rusya'dan enerji tedarik etmeye başlamasına neden olmuştur. Bu durumun Rusya'ya büyük bir avantaj sağladığı açıktır. Rusya özellikle Avrupa'ya daha fazla petrol ve doğalgaz satmaya başladıktan sonra iki noktanın önemine varmıştır. Birincisi bu alışverişin çok karlı olması ve Sovyetler Birliğinin yıkılmasından sonra neredeyse çökmüş durumda olan ekonomisini ayağa kaldırabilmek için en iyi araç olduğudur. İkincisi ise enerjinin aynı zamanda bir siyasi bir araç olarak kullanılabilmesi gerçeğidir. Rusya enerji kartını siyasi bir ikna aracı olarak kullanmaktan çekinmemiş ve Ukrayna örneğinde olduğu gibi yeri geldiğinde "havuç", yeri geldiğinde de "sopa" olarak kullanmıştır. Ancak yukarıda belirtildiği gibi Rusya'nın enerjiyi siyasi bir araç olarak kullanılabilmesinin tek yolu bu hatların Rusya'nın kontrolünde olmasıdır.

Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonra bağımsızlıklarını kazanan Azerbaycan ve Kazakistan gibi devletler pazarlık paylarını artırabilmek ve daha geniş bir hareket alanına sahip olabilmek için Rusya dışında alternatiflere yönelmeye başlamışlardır. Özellikle A.B.D. ve Türkiye gibi küresel ve bölgesel oyuncuların da dâhil olmaya başladıkları bu projelere Rusya'nın neden sıcak bakmadığını anlamak zor değildir. Sovyetler Birliği döneminden kalma enerji nakil hatları Rusya'nın lehine olacak şekilde Novorossiysk limanına nakil edildiği için Azerbaycan ve Kazakistan gibi

devletler alternatif enerji hatları için yönlerini Gürcistan ve Türkiye'ye çevirmişler ve alternatif boru hattı projelerine başlamışlardır¹⁹.

Harita 2: Karadeniz Bölgesindeki Enerji Boru Hatları

Kaynak: <http://mondediplo.com/blogs/pipeline-chess-across-the-black-sea>, 13.05.2015

Avrupa'nın her geçen gün artan enerji ihtiyacını karşılamak için bölgede kısa sürede artan yeni boru hattı projeleri Karadeniz'i çok önemli bir enerji koridoru haline getirmiştir²⁰. Bununla birlikte artan bu enerji hatlarının diğer bir sonucu bölge ve bölge dışındaki ülkeler arasında bir nevi "boru hattı savaşı" başlatmış olmasıdır. Bu durum da bölge ülkeleri arasında güvensizlik ortamının ortaya çıkmasına neden olmuştur. Özellikle Bakü Tiflis Ceyhan boru hattı gibi Rusya'yı by-pass eden boru hatları Rusya ile bölge ülkeleri arasındaki boru hattı savaşının büyümesine neden olmuştur. A.B.D.'nin Rusya'yı by-pass eden ve Bakü'yü bir Türk limanı olan Ceyhan'a bağlayan Bakü, Tiflis Ceyhan boru hattına destek vermesi aynı zamanda

¹⁹ Sezer, Duygu Bazoglu, **The Changing Strategic Situation in the Black Sea Region**, http://www.bundesheer.at/pdf_pool/publikationen/03_jb00_26.pdf, 14.05.2015, s.5

²⁰ Ülger, a.g.e., s.62.

Türkmen gazının dış pazarlara açılması için Türkiye'ye uzanması Rusya için kendisini devre dışı bırakmayı hedefleyen projelerdir ve bu nedenle de birer tehdittir.²¹ Rusya için bu projelerin amacı Rusya'yı kendi içine hapsederek kendisini büyük enerji oyuncularının bulunduğu kulüpten dışlamaktır²². Enerji nakil hatlarının bulunduğu ülkeye sağladığı stratejik avantaj nedeniyle ülkelerin bu hatların inşası ile ilgili olarak rekabet içinde olmaları şaşırtıcı değildir. Bu nedenle bu hatların çoğu birbirini tamamlamaktan çok birbirlerine karşı olarak algılanmaktadır²³. Rusya enerji boru hatları üzerindeki hâkimiyetini sürdürmeyi jeo-stratejik hedefleri için vazgeçilmez olarak görmektedir. Bu nedenle Rusya bölge devletlerinin kendisini by-pass eden hareketlerine karşı Mavi Akım veya Balkan akımı gibi yeni projeler ortaya çıkararak enerji boru hatları üzerindeki hâkimiyetini sürdürmeyi hedeflemektedir²⁴. Avrupa'nın enerji ihtiyacının her gün artması nedeniyle enerji temini stratejik bir konuya dönüşmüştür. Özellikle Avrupa'nın Rusya'ya olan enerji bağımlılığı enerji kaynaklarını çeşitlendirmeyi kaçınılmaz bir noktaya getirmiştir. Karadeniz bu bağlamda çok önem kazanmıştır çünkü Rusya'ya alternatif olarak Hazar ve Orta Asya enerji kaynaklarına ulaşmak için Rusya dışındaki en önemli alternatiftir. Bu nedenle Karadeniz bölgesi küresel enerji jeo-politiğinde önemli bir nokta haline gelmiştir²⁵. Karadeniz'e hâkim olanın enerji koridorlarını da kontrol altına alacağı ve bu durumun da o ülkeye büyük bir jeo-stratejik bir avantaj sağlayacağı açıktır. Rusya'nın özellikle Gürcistan'da 2008 yılında gerçekleştirdiği operasyona bu çerçeveden bakmak olayları anlamak için şarttır. Bu kapsamda özellikle Gürcistan Doğu-Batı enerji koridorlarının tam ortasında yer alması nedeniyle Rusya için kesinlikle NATO'dan uzak tutulması gereken bir ülke haline gelmiştir. Rusya Gürcistan'da 2008 yılında gerçekleştirdiği operasyonla Gürcistan'ın NATO'ya katılımını rafa kaldırmış, böylelikle Karadeniz enerji koridorunu büyük oranda kendi kontrolü altında kalmasının devamını sağlamıştır.

---

²¹ D'encausse, Helena Carrera; **İki Dünya Arasında Rusya**, Ötüken Neşriyat, 2013, s.34

²² **A.g.e.**, s.34.

²³ Manoli, Panagiota; **Black Sea Regionalism in Perspective**, Neighbourhood Policy Paper-The Black Sea Trust for Regional Cooperation, December 2011, s.3.

²⁴ Alexandrova-Arbatova, Nadia; **Troubled Strategic Partnership: The Black Sea Dimension of Russia's Relations with the West**, <http://www.isn.ethz.ch/Digital-Library/Publications/Detail/?lang=en&id=92482>, 13.05.2015, s.314.

²⁵ Chatham House; **The Black Sea Region: New Conditions, Enduring Interests**, Russia and Eurasia Programme Summary, 2009, www.chathamhouse.org.uk, 12.05.2015, s.24.

2.3. Askeri Faktörler

Rusya, Büyük Petro'dan beri sıcak denizlere inmeyi milli güvenliği için en önemli stratejik hedeflerinden birisi olarak görmüştür. Karadeniz, bu kapsamda Rusya'nın Akdeniz'e ve dolayısıyla sıcak denizlere açılan kapısıdır. Aynı zamanda Rusya'nın güvenliğinin başladığı bölgedir. Karadeniz'in Rusya dışında bir gücün kontrolü altında olması Rusya için kabul edilebilir değildir. Özellikle Romanya ve Bulgaristan'dan sonra Gürcistan ve Ukrayna'nın da NATO üyesi olmasını ve böylelikle Karadeniz'in önemli bir bölümünün NATO denizi hale gelmesini Rusya'nın kabul etmesi mümkün değildir. Bu Rusya'nın kırmızı çizgisidir. Rusya Nato'nun Gürcistan ve Ukrayna aracılığıyla Karadeniz'e ve Kafkasya'ya yerleşmesini kabul etmeyeceğini defalarca belirtmiştir. Kendisini kimsenin dinlemediğini gören Rusya 2008'de Gürcistan operasyonu ile mesajını eyleme dökmüş A.B.D. ile birlikte tüm Dünya Rusya'nın mesajını net bir şekilde anlamıştır²⁶.

Sovyetler Birliği döneminde Sovyet donanmasının en önemli görevi Batı'dan herhangi bir nükleer saldırı olması halinde Sovyet denizaltılarını nükleer füzelerini ateşleyecek zaman verecek kadar korumaktır. Bununla birlikte özellikle Rusya'nın Fransız tersanelerinde yaptırdığı Mistral tipi savaş gemilerine bakıldığında Rusya'nın değişmekte olan askeri stratejinin işaretleri görülmektedir. Rusya artık askeri olarak aktif bir siyaset izlemekte ve çıkarlarının ve güvenliğinin söz konusu olduğu durumlarda askeri güç kullanmaktan çekinmemektedir. Yeni savaş gemileri anti-terörist, anti-korsanlık ve iç karşılıklardan Rus vatandaşlarını tahliye etmek gibi operasyonel faaliyetler hedeflenerek inşa edilmişlerdir²⁷. Bu durum Rus donanmasının Kırım ve Gürcistan örneğinde olduğu gibi daha aktif bir rol oynayacağını göstergesi olarak kabul edilmektedir.

Rus donanma komutanı Amiral Victor Chirkov, 2014 yılında yaptığı bir açıklamada 2030 yılına kadar olan yeni Rus Deniz doktrininin en öncelikli iki hedefinin Rusya'nın Kırım yarımadasında ve Kuzey kutup bölgesindeki askeri varlığını güçlendirmek olduğunu belirtmiştir. Chirkov, yaptığı açıklamada Rusya'nın gelecek

²⁶ D'encausse, a.g.e., s.257.

²⁷ Golts, Alexander; **Russia is returning to Soviet Military Strategy**, 2010, <http://www.themoscowtimes.com/opinion/article/russia-is-returning-to-soviet-military-strategy/512209.html>, 15.05.2015

15 yılda askeri stratejisini bu iki bölge üzerine yoğunlaştıracığını belirtmiş ve yeni Donanma stratejisinde Kırım'ın en yüksek öncelikli bölge olarak belirlendiğini belirtmiştir. Rusya'nın Karadeniz filosunda hâlihazırda 10.000 personel ve 40'dan fazla savaş gemisi bulunmaktadır. Ekonomik yaptırımlarla zor günler geçiren ekonomisine rağmen Rusya 2015 yılında rekor askeri harcama yapmayı planlamaktadır. Rus Savunma Bakanlığı 2015 yılında Rusya'nın 81 milyar dolar harcama yapmasının beklendiğini belirtmektedir²⁸. Özellikle yeni askeri doktrinin en önemli önceliklerinden birisinin Karadeniz bölgesi olması Rusya'nın bu bölgeye verdiği önemi göstermesi açısından önemlidir.

Rusya'nın yeni güvenlik planlarında da görüldüğü gibi Rusya'nın yakın gelecekte askeri açıdan en çok yoğunlaşacağı iki bölgeden birisi Karadeniz bölgesidir. Rusya geçmişten beri Karadeniz'i kendi güvenlik bölgesi olarak kabul etmekte ve bölgeyi sahiplenmektedir. Rusya'nın NATO'nun ve dolayısıyla ABD'nin bölgeye yaklaşma çabalarından rahatsız olması bu nedenle şaşırtıcı değildir.

Rusya için Karadeniz Akdeniz'e ve oradan dünyaya açılan kapıdır. Rusya Karadeniz'in barış içinde istikrarlı kalmasının Rusya'nın çıkarına olduğunu belirtmektedir²⁹. Rusya'nın bu nedenle Karadeniz Uyumu Harekatı ve Etkin Çaba Harekatı gibi diğer Karadeniz devletleri ve NATO devletleri ile uluslararası girişimlere katılması aslında şaşırtıcı değildir³⁰. Bununla birlikte Rusya'nın en önemli hedeflerinden biri bölge dışından gelen oyuncuların bölgeye hakim olmasını ve dengeleri değiştirmesini önlemektir. Askeri bir bakış açısından Rusya NATO, Gürcistan ve Ukrayna'yı bölgedeki dengeleri değiştirmeyi hedefleyen aktörler olarak görmektedir³¹. Karadeniz'deki mevcut dengeler korunduğu sürece, yani Rusya'nın Karadenizdeki egemenliği sürdüğü sürece Rusya Karadeniz'in istikrarlı kalmasını çıkarlarına uygun bulmaktadır. Barış ve istikrar içinde bir Karadeniz Rusya'nın çıkarıdır, ancak Rusya'nın mevcut üstünlüğü sürdüğü sürece.

---

²⁸ Sharkov, Damien; **Russian Navy to Focus Strategy on Arctic Zone and Black Sea**, <http://europe.newsweek.com/russian-navy-will-focus-strategy-until-2030-arctic-zone-and-black-sea-290496>, 14.05.2015.

²⁹ Bozkurt, G. Saynur; **Security Policy of Turkey and Russia in the Black Sea Basin**, Karadeniz Araştırmaları, Yaz 2011, Sayı 30. S.3.

³⁰ A.g.e., s.4.

³¹ A.g.e., s.4.

3. Kırım Yarımadasının Rusya İçin Önemi

Kırım'ın 18 Mart 2014'de görkemli bir törenle imzalanan anlaşma ile otonom bölge olarak Rusya federasyonuna katılması Karadeniz bölgesinde son yıllarda meydana gelen en önemli siyasi ve askeri gelişmelerden birisidir. Kırım Cumhuriyetinde gerçekleştirilen halk oylaması sonucu oylamaya katılanların %96'sı Kırım'ın Rusya'ya bağlanması yönünde oy kullanmışlardır. Bu durum Karadeniz bölgesindeki askeri ve stratejik dengeleri oldukça değiştirmiştir. Bu durum NATO'nun uzun zamandır stratejik hedeflerinden olan Ukrayna'yı NATO'ya dahil etmek ve Karadeniz'de Rus etkinliğini azaltma hedefine oldukça büyük bir darbe vurmuştur³². Askeri açıdan Kırım yarımadası Güney Ukrayna'ya, Balkanlara ve Türkiye'ye kuvvet aktarımını sağlayan bir ileri karakol görevi görmektedir. Kırım'ın ilhakı sonrası Rusya'yı herhangi bir bağlayıcı etken kalmaması nedeniyle Rusya bu bölgenin getirdiği stratejik avantajlardan onun kadar yararlanabilme şansını elde etmiştir. Örnek olarak yaklaşık 400 km menzile sahip olan yüzeyden yüzeye atılan İskender füzeleri ile Rusya, Odesa gibi önemli şehirleri de dahil olmak üzere Ukrayna'nın büyük bir bölümünü, Moldova'nın neredeyse tamamını, tüm Romanya sahil hattını ve Türkiye'nin Karadeniz kıyı hattının neredeyse tamamını vurabilecek duruma gelmiştir.³³ Bu durumun askeri açıdan Rusya'ya büyük bir avantaj sağladığı açıktır. Ayrıca Rusya sahip olduğu hava savunma sistemlerini bölgede konuşlandırarak Karadeniz hava sahasının neredeyse tamamında hava kontrolü sağlama şansına sahip olmuştur. Tüm bu konuşlandırılan silah sistemleri ile Kırım yarımadası Rusya'ya güneyden gelecek herhangi bir askeri tehdide karşı güvenlik bakımından oldukça önemli bir avantaj sağlamıştır. Hava kuvvetleri generali olan ve NATO'nun komutanlarından birisi olan general Philip Breedlove, Rusya'nın Kırım yarımadasını ilhak ederek bölgeye yerleştirdiği hava savunma ve yüzeyden yüzeye

---

³²Chossudovsky, Michael; **Crisis in Ukraine: Russia Extends its Control over the Black Sea and Strategic Waterways**, Global Research, Mart, 2014, <http://www.globalresearch.ca/russia-extends-its-control-over-the-black-sea-and-strategic-waterways/5374021>, 13.05.2015

³³Klus, Adam; **The New Strategic Reality in the Black Sea**, <http://www.neweasterneurope.eu/interviews/1197-the-new-strategic-reality-in-the-black-sea>, 14.05.2015 .

saldırı sitemlerinin Kırım'ı güç aktarımı için büyük bir platform haline getirdiğini belirterek NATO'nun bu yöndeki endişelerini dile getirmiştir³⁴.

Kırım'ın ilhakı sadece Karadeniz'deki Rus varlığını güçlendirmekle kalmamış, Rusya'nın Kerch boğazlarına sahip olması ile doğu Ukrayna'nın tümüne ve Azok denizini de kontrol altına almıştır. Böylelikle Rusya Ukrayana'nın doğusundaki ayrılıkçı güçlerle doğrudan temasını güçlendirmiş ve Ukrayna'nın bu bölgedeki etkinliğini tamamen ortadan kaldırmıştır. Rusya'nın içlerine kadar giden Don ve Volga nehirlerinin döküldüğü Azok denizinin tamamen Rusya'nın kontrolünde olması Rusya'nın güney kanat güvenliğinin de sağlanması açısından Rusya'ya büyük bir avantaj sağlamıştır.

Sivastopol'daki askeri deniz üssü Rusya için oldukça önemlidir. Sivastopol'un sahip olduğu coğrafi avantajları, doğal bir liman olması ve çok gelişmiş altyapısı onu Karadeniz'deki en iyi donanma üssü haline getirmektedir³⁵. Her ne kadar Rusya Sivastopol üssünü boşaltması gerekmesi nedeniyle Novorossiysk'te yeni bir deniz üssünün inşasına devam etmekte olsa da bu bölgedeki denizin sığ yapısı üssün büyük bir ticari limana yakın olması nedeniyle Rus donanması tarafından çok tercih edilmemektedir.

Kırım'ın Rusya'ya ilhak edilmesiyle neredeyse 230 yıl önce Çarlık zamanında kurulmuş olan Sivastopol deniz üssü Rusya'ya kalmış ve bu önemli donanma üssü sayesinde Rusya, Doğu Akdeniz, Balkanlar ve Ortadoğu'da askeri açıdan varlığını güçlendirme ve etkisini artırma imkânına sahip olmuştur. Rusya Kırım yarımadasına konuşlandığı askeri birlikleri ve Sivastopol'daki donanma üssü ve Karadeniz filosuyla Karadeniz'deki üstünlüğünü neredeyse garantilemiştir. Çok kısa süren 2008'deki Gürcistan savaşında Gürcistan deniz gücünü etkisiz hale getiren ve Abhazy ve Poti'ye asker çıkartabilmesini sağlayan 13 gemi Rusya'nın Karadeniz donanmasına bağlı olduğu unutulmamalıdır³⁶.

---

³⁴ **Putin's Power projection: It's All About Energy and The Black Sea**, <http://www.thedailybeast.com/articles/2015/03/01/putin-s-power-projection-it-s-all-about-energy-and-the-black-sea.html>, 15.05.2015

³⁵ Schwartz, Paul N; **Crimea's Strategic Value to Russia**, Center for Strategic and International Studies, 2014, <http://csis.org/blog/crimeas-strategic-value-russia>, 13.05.2015

³⁶ Le Miere, Christian; **Russian Naval Organizations by Number of Combat Vessels**, <https://www.iiss.org/en/regions/ukraine/black-sea-5599>, 15.05.2015

4. Soğuk Savaş Sonrası Rusya'nın Karadeniz Politikası

Soğuk savaş sonrası Rusya'nın Karadeniz'de izlediği temel strateji Batılı devletlerin ve organizasyonların Rusya'nın kendi güvenlik bölgesi olarak gördüğü bölgedeki dengeleri değiştirebilecek stratejileri başarısızlığa uğratmak olarak özetlenebilir³⁷. Rusya'nın böyle reaksiyonel bir strateji izlemesinin temel nedenlerinden biri özellikle 11 Eylül olaylarından sonra ortaya çıkan uluslararası koşullara uygun yeni bir politika üretememesi olarak kabul edilmektedir³⁸.

Günümüzde Karadeniz bölgesi önemli bir enerji koridoru ve ticaret bölgesi haline gelmiştir. Bununla birlikte bölgede sıkça rastlanan ayrılıkçı hareketler gibi faktörler bölgenin barış içinde istikrarlı bir bölge haline gelmesini zorlaştırmaktadır. Bölgede Ermenistan ve Azerbeycan arasında çözüme kavuşturulamayan Dağlık Karabağ bölgesi iki devlet arasında ciddi bir gerginlik kaynağı oluşturmaktadır. Yine Gürcistan'ın Abhazya ve Güney Osetya bölgesinde devam eden ayrılıkçı hareketler Tiflis hükümetinin ülkenin %18'ni kontrol edememesine neden olmaktadır. Kırım'ın Rusya tarafından ilhakı ve Ukrayna'nın doğu bölgesinde devam eden Rus ayrılıkçı çatışmaları Ukrayna'yı fiilen ikiye bölmüş durumdadır. Rusya federasyonu içinde Çeçenistan ve Kafkasya'nın diğer bölgelerinde süren ayrıkçı hareketler özellikle büyük şehirlerde gerçekleştirdikleri terörist faaliyetlerle Rusya'nın güvenliğini tehdit etmekte ve güvenlik zafiyetleri yaratmaktadır. Yine Moldova içindeki Transnistrian ayrılıkçı hareketi Moldova içinde istikrarı engellemektedir. Tüm bu ayrılıkçı hareketler birer güvenlik tehdidir ve her an yayılma potansiyeline sahip olmaları nedeniyle bölgenin istikrarını engelleyen en temel faktörlerdir.

ABD ve Batı'nın NATO'nun genişlemesi perdesi altında ikili güvenlik anlaşmaları imzalayarak ve Rus karşıtı yöneticileri destekleyerek Karadeniz'de askeri ve siyasi üstünlüğü geçirmeye çalıştığına inanan Rusya bu bölgedeki genel stratejisini A.B.D. ve NATO'nun gerçekleştirmeye çalıştığına inandığı bu çevreleme hareketini önleme üzerine kurmuştur³⁹. Rusya'nın A.B.D., NATO ve bölgedeki diğer rakip devletlere karşı izlediği strateji 5 prensip üzerinden yürütülmektedir. Bunlar sırasıyla, bölgede ana oyuncu olarak pozisyonunu korumak, Rusya'nın kontrolü altında olmayan enerji

---

³⁷ Bozkurt, a.g.e., s.5.

³⁸ A.g.e., s.6.

³⁹ Ülger, a.g.e., s.63.

projelerinin gerçekleşmesini engellemek, Rusya karşıtı koalisyonların oluşumunu engellemek, bölge ülkelerinin NATO'ya üye olmalarını önlemek ve kendisine karşı olan ayrılıkçı ve terörist hareketlere karşı savaşmaktır⁴⁰.

Gürcistan'da gerçekleştirdiği askeri operasyon ve Kırım'ı ilhak etmesi ile beraber Rusya, Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonra Karadeniz bölgesinde en etkin olduğu döneme girmiştir. Özellikle Kırım yarımadasının ilhakının sağladığı askeri avantajlar Rusya'yı askeri açıdan bölgenin en önemli ve etkin gücü haline getirmiştir⁴¹. Kırım yarımadasının Rusya tarafından ilhak edilmesi Rusya'yı Sivastopol limanının boşaltma zorunluluğundan kurtarmış ve coğrafi ve alt yapı açısından çok daha avantajlı olan Sivastopol limanını kullanmaya devam edebilmesini sağlamıştır.

Vladimir Putin Kırım'ı ilhak ederek Ukrayana'yı Batı için daha az çekici hale getirmeyi hedeflemektedir. Rusya Kırım'ı ilhak ederek Karadeniz bölgesinde Rusya karşıtı aktivitelere aslında bir bakıma gözdağı verdiği de söylenebilir⁴². Aynı zamanda bu hamlesi bölge ülkelerinin de NATO ve Batıya yaklaşma çabalarına bir son vermeyi de hedeflemektedir. Rusya, Gürcistan ve Ukrayna operasyonlarıyla her iki ülkenin de NATO'ya katılımını doğrudan engelleyerek NATO'nun ve dolayısıyla A.B.D.'nin bölgede gerçekleştirmek istediği planlarına engel olmuş, hem de Karadeniz bölgesindeki etkinliğini ve gücünü artırmıştır.

---

⁴⁰ Çelikpala, a.g.e., s.12.

⁴¹ Klus, Adam; **The New Strategic Reality in the Black Sea**, <http://www.neweasterneurope.eu/interviews/1197-the-new-strategic-reality-in-the-black-sea>, 14.05.2015

⁴² Schwartz, Paul N; **Crimea's Strategic Value to Russia**, Center for Strategic and International Studies, 2014, <http://csis.org/blog/crimeas-strategic-value-russia>, 13.05.2015

Sonuç

Sovyetler Birliği'nin dağılması ve Soğuk savaşın sona ermesi ile beraber Karadeniz bölgesi önemli bir değişim dönemine girmiştir. Özellikle Avrupa'nın artan enerji ihtiyacı ile birlikte petrol ve doğalgaz zengini Hazar ve Orta Asya ile Avrupa'yı birleştiren bir enerji koridoru haline gelmesi Karadeniz'in jeo-politik ve jeo-stratejik önemini tüm küresel ve bölgesel güçleri için oldukça artırmıştır. Soğuk savaşın sona erdiği 1990'lu yılların başından beri bölgedeki ülkeler yeni durumla başa çıkmaya çalışmakta ve bir geçiş döneminden geçmektedirler. Bununla birlikte Ukrayna ve Gürcistan örneğinde gördüğümüz gibi bu geçiş dönemimin tamamıyla sona erdiğini söylemek imkânsızdır⁴³. Karadeniz bölgesi ekonomik, siyasi ve kültürel bakımdan oldukça heterojen bir bölgedir. Bununla birlikte bölge ülkelerinin çoğu aynı kaynaklara bağlı ve bir çok açıdan karşılıklı olarak birbirlerine bağımlı ve saldırıya açıktırlar.⁴⁴ Bölgesel gerginlikler, doğal kaynaklar ve jeo-ploitik rekabet faktörleri Karadeniz'i stratejik bir yer olduğu kadar hassas bir bölge haline getirmektedir⁴⁵. Karadeniz bölgesindeki devletler bile tarihsel süreçte Karadeniz'i müstakil bir bölge olarak görmek yerine Karadeniz'i Avrupa, Ortadoğu, Kafkasya gibi farklı bölgelerin buluştuğu bir yer olarak görme eğiliminde olmuşlardır⁴⁶.

Rusya Federasyonunun kapladığı coğrafi alana bakıldığında bir Avrasya devleti olduğu açıkça görülmektedir. Karadeniz bu Avrasya devletinin en stratejik noktalarından birisidir ve Rusya'nın Akdeniz'e yani sıcak denizlere açılan kapısıdır. Ayrıca sahip olduğu jeo-politik ve jeo-stratejik önemi nedeniyle Rusya için Anavatan güvenliğinin başladığı noktadır. Rusya, tarihi, coğrafi, askeri, ekonomik ve siyasi nedenlerden dolayı kendisini Karadeniz'in doğal lideri ve egemen gücü olarak görmektedir⁴⁷.

Rusya'nın soğuk savaş sonrası Karadeniz'de özellikle Putin dönemiyle beraber izlediği strateji reaksiyonel ve aktif olma özelliklerini taşımaktadır. Rusya'nın temel

---

⁴³ Ülger, a.g.e., s.63.

⁴⁴ Manoli, Panagiota; **Black Sea Regionalism in Perspective**, Neighbourhood Policy Paper-The Black Sea Trust for Regional Cooperation, December 2011, s.4

⁴⁵ Çelikpala, a.g.e., s.13.

⁴⁶ Chatham House; **The Black Sea Region: New Conditions, Enduring Interests**, Russia and Eurasia Programme Summary, 2009, www.chathamhouse.org.uk, 12.05.2015, s.12

⁴⁷ Kobrisnkaya, Irina; **The Black Sea Region in Russia's Current Foreign Policy Paradigm**, 2008, PONARS Eurasia Policy Momo No.41, http://www.gwu.edu/~ieresgwu/assets/docs/pepm_041.pdf, 15.05.2015, s.2.

hedefi soğuk savaş sonrası aleyhine olacak şekilde değişen dengeleri tekrar lehine olacak şekilde düzeltebilmektir. Özellikle Gürcistan ve Ukrayna krizleri sonrası Rusya'nın çok daha aktif bir dış siyaset izleyeceği açıktır.

Rusya'nın 2008'de Gürcistan topraklarına gerçekleştirdiği askeri müdahale ve en son Ukrayna krizi sonrası Kırım'ı ilhak etmesi Rusya'nın Karadeniz konusundaki kararlılığını göstermesi açısından oldukça önemlidir. Rusya özellikle bu iki hareketiyle Karadeniz'den vazgeçmeye niyetinin olmadığını başta A.B.D. olmak üzere tüm küresel ve bölgesel oyunculara net bir şekilde belli etmiştir. Rusya'nın Karadeniz bölgesinde özellikle Kırım yarımadasını ilhak etmesi ile birlikte çok daha aktif bir dış siyaset izleyeceği açıktır.

KAYNAKCA

Alexandrova-Arbatova, Nadia; **Troubled Strategic Partnership: The Black Sea Dimension of Russia's Relations with the West**, <http://www.isn.ethz.ch/Digital-Library/Publications/Detail/?lang=en&id=92482>, 13.05.2015, s.295-314.

Bozkurt, G. Saynu; **Security Policy of Turkey and Russia in the Black Sea Basin**, Karadeniz Araştırmaları, Yaz 2011, Sayı 30, s.3-6.

Chatham House; **The Black Sea Region: New Conditions, Enduring Interests**, Russia and Eurasia Programme Summary, 2009, www.chathamhouse.org.uk, 12.05.2015, s.3-24.

Chossudovsky, Michael; **Crisis in Ukraine: Russia Extends its Control over the Black Sea and Strategic Waterways**, Global Research, Mart, 2014, <http://www.globalresearch.ca/russia-extends-its-control-over-the-black-sea-and-strategic-waterways/5374021>, 13.05.2015

Çelikpala, Mitat; **Security in the Black Sea Region**, Policy Report II, TEPAV, 2010, s.10-12.

D'encausse, Helena Carrera; **İki Dünya Arasında Rusya**, Ötüken Neşriyat, 2013, s.34-257.

Golts, Alexander; **Russia is returning to Soviet Military Strategy**, 2010, <http://www.themoscowtimes.com/opinion/article/russia-is-returning-to-soviet-military-strategy/512209.html>, 15.05.2015

Institute for Regional and International Studies; **The Black Sea Region: Strategic Balance and Policy Agenda**, <http://www.iris-bg.org/index/papers/page/4>, 10.05.2015, s.4.

Klus, Adam; **The New Strategic Reality in the Black Sea**, <http://www.neweasterneurope.eu/interviews/1197-the-new-strategic-reality-in-the-black-sea>, 14.05.2015

Kobrisnkaya, Irina; **The Black Sea Region in Russia's Current Foreign Policy Paradigm**, 2008, PONARS Eurasia Policy Memo No.41, http://www.gwu.edu/~ieresgwu/assets/docs/pepm_041.pdf, 15.05.2015, s.2-3.

Le Miere, Christian; **Russian Naval Organizations by Number of Combat Vessels**, <https://www.iiss.org/en/regions/ukraine/black-sea-5599>, 15.05.2015

Manoli, Panagiota; **Black Sea Regionalism in Perspective**, Neighbourhood Policy Paper-The Black Sea Trust for Regional Cooperation, December 2011

Putin's Power projection: It's All About Energy and The Black Sea, <http://www.thedailybeast.com/articles/2015/03/01/putin-s-power-projection-it-s-all-about-energy-and-the-black-sea.html>, 15.05.2015

Schwartz, Paul N; **Crimea's Strategic Value to Russia**, Center for Strategic and International Studies, 2014, <http://csis.org/blog/crimeas-strategic-value-russia>, 13.05.2015

Sezer, Duygu Bazoglu; **The Changing Strategic Situation in the Black Sea Region**, http://www.bundesheer.at/pdf_pool/publikationen/03_jb00_26.pdf, 14.05.2015, s.62.

Sushko, Oleksandr; **Alternative Approaches to Black Sea Regional Security: A Ukrainian Perspective**, PONARS Eurasia policy Memo No.45, http://www.ponarseurasia.org/sites/default/files/policy-memos-pdf/pepm_045.pdf, 15.05.2015, s.2-3.

Ülger, Fatih; **Euro-Atlantic Stategy for the Black Sea Region**, Yale Journal Of International Affairs, Bahar-2007, s.58-63.